

Vodomil *Enochrus ater* (Coleoptera: Hydrophilidae) – nový druh pro Česko a Slovensko

Dušan Trávníček¹ & Stanislav Benedikt²

¹Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Vavrečkova 7040, CZ-760 01 Zlín; e-mail: Dusan.Travnicek@muzeum-zlin.cz

²Částkova 10, CZ-326 00 Plzeň; e-mail: sbenedikt@seznam.cz

TRÁVNÍČEK D. & BENEDIKT S. 2026: Vodomil *Enochrus ater* (Coleoptera: Hydrophilidae) – nový druh pro Česko a Slovensko. (Water scavenger beetle *Enochrus ater* (Coleoptera: Hydrophilidae) – a new species for Czechia and Slovakia). *Západočeské entomologické listy* 17: 32–34, 6-3-2026

Abstract. First records of the water scavenger beetle *Enochrus ater* (Kuwert, 1888), based on two male specimens, are presented for Czechia and Slovakia. We provide notes on the distribution and habitat preferences, and discuss the collecting circumstances of the sampled specimens. In conclusion, we present a few notes on the identification of this species.

Key words: faunistics, new records, water beetles

ÚVOD

Z rodu *Enochrus* C. G. Thomson, 1859 bylo v Česku i na Slovensku dosud známo devět druhů. Vodomil *Enochrus ater* (Kuwert, 1888) (Obr. 1) byl dříve považován za obyvatele eremické oblasti s výskytem pouze v Egyptě, Izraeli a Mezopotámii (HEBAUER 1994). Teprve RIBERA et al. (1997) odhalili, že je široce rozšířen v celém Středomoří, ale byl mylně determinován a publikován jako *Enochrus testaceus* (Fabricius, 1801), *E. ochropterus* (Marsham, 1802), popřípadě *E. fuscipennis* (C. G. Thomson, 1884). V současnosti je známo, že se tento vodomil vyskytuje od Španělska, Francie a Alžírska přes Itálii, Balkán, Turecko, země Blízkého a Středního Východu až po Uzbekistán, Turkmenistán a čínskou provincii Sin-ťiang. Výčet všech zemí, kde byl zaznamenán, uvádějí FIKÁČEK et al. (2015). Podle tohoto zdroje jsou nejsevernější lokality známy z Rakouska, autoři ovšem do svého přehledu opomněli zahrnout už dříve publikované nálezy z Maďarska (CSABAI & SZÉL 1999, CSABAI et al. 2010). Při determinaci materiálu, který nám svěřili kolegové Karel Rébl a Josef Krošlák, jsme tento druh identifikovali ve sběrech z Moravy a ze Slovenska. V obou zemích je tak nyní doloženo deset druhů vodomilů náležejících do rodu *Enochrus*.

METODIKA

Nomenklatura je převzatá z práce FIKÁČEK et al. (2015). Číslo v závorce za názvem lokality představuje kód mapovacího pole, který vychází ze systému

Obr. 1. Vodomil *Enochrus ater* z lokality Dyjákovický. Foto: S. Benedikt.

Fig. 1. Water scavenger beetle *Enochrus ater* from the locality of Dyjákovický. Photo: S. Benedikt.

středoevropské mapovací síť (EHRENDORFER & HAMANN 1965).

Použité zkratky: coll. – sbírka s uložením dokladů, det. – určil, env. – okolí, lgt. – sbíral, jv. – jihovýchodně, mer. – jižní, PP – přírodní památka.

MATERIÁL

Moravia mer., Dyjákovický, 4 km jv. (7262), PP Ječmeniště, 12.IV.2024, 1 ♂, lezoucí po zemi, J. Krošlák lgt. et coll., S. Benedikt & D. Trávníček det.

Slovakia mer., Chľaba env. (8178), 10.V.2013, 1 ♂, UV světelný lapač, H. Wachtl lgt., D. Trávníček det., coll. K. Rébl.

Nový druh pro Česko a pro Slovensko.

DISKUZE A ZÁVĚR

Vodomil *Enochrus ater* je typickým obyvatelem stojatých vod s bohatou vegetací a ve Středomoří, zejména na pobřeží, může být jedním z nejběžnějších vodních brouků. Na Pyrenejském poloostrově se obvykle vyskytuje v mělkých mokřadech s rákosem (*Phragmites* spp.) a na okrajích větších lagun (RIBERA et al. 1997). Podobně jeho nároky na habitat popisují MILLÁN et al. (2014), kteří píší, že žije ve stojatých vodách a zavlažovacích kanálech s bujnou vegetací. Obě citované práce rovněž informují, že dospělci bývají sbíráni do světelných lapačů. Na světlo přiletěl i první dokladový exemplář v Maďarsku (CSABAI & SZÉL 1999) a stejně byl odchycen i uvedený slovenský exemplář. Lokalita na Slovensku leží nedaleko Dunaje, kde se v okolí obce Chľaba nacházejí i vhodné mokřadní lokality. Nález na Moravě v PP Ječmeniště je poněkud atypický, neboť se s největší pravděpodobností jedná o přezimujícího jedince. V chráněném území nejsou žádné mokřadní habitaty, ale jižně v nevelké vzdálenosti protéká Ječmenišťský potok, kde se nachází malý rybník. Samotný rybník se však nejvíce jeví jako vhodný biotop pro vodní brouky, neboť se v něm intenzivně chovají ryby a je takřka bez vegetace. Pod rybníkem se ale v údolí potoka vytvářejí tůně, kde mimo jiné přežívají i populace některých druhů obojživelníků (A. Reiter, osobní sdělení). Další vodní nádrže na tomto potoku se nacházejí o několik stovek metrů dále po proudu potoka (již v Rakousku).

V uplynulých třech dekáдах jsme svědky změny klimatu, které se projevují nerovnoměrným rozložením srážek v průběhu roku a také horkými a suchými léty. Postupné oteplování klimatu může být jedním z hlavních faktorů posouvání areálu teplomilných živočichů směrem na sever. Modelovým příkladem je šíření kudlanky nábožné, *Mantis religiosa* (Linnaeus, 1758), které popsali VITÁČEK & JANŠTA (2016). Obdobné trendy můžeme sledovat i u některých

vodních brouků, kteří před 30 lety u nás byli velmi vzácní, vyskytovali se v nejteplejších oblastech, ovšem v současné době se již objevují na mnoha místech. Na tuto skutečnost v případě druhů *Hydrovatus cuspidatus* (Kunze, 1818), *Laccophilus poecilus* Klug, 1834 a *Helochaeres lividus* (Forster, 1771) poukázali například TRÁVNÍČEK et al. (2025). Recentně se ve střední Evropě šíří nápadný velký potápník *Eretes sticticus* (Linnaeus, 1767), který byl zjištěn v roce 2009 v Maďarsku, v roce 2012 na Slovensku a konečně v roce 2016 doputoval také do Česka, kde byl zjištěn na Znojemsku (HÁJEK 2017). HÁJEK et al. (2015) jeho šíření ze Středomoří dávají do souvislosti s extrémně teplými léty, jaká jsme zaznamenali u nás i v okolních zemích v průběhu posledních dvou dekad. Během léta 2020 byl tento druh zjištěn ve čtyřech polních rozlivech na Hodonínsku a zároveň nález jeho larev potvrzuje rozmnožování v těchto lokalitách (SYCHRA et al. 2022). Není tedy vyloučeno, že se v budoucnu u nás objeví další druhy, jejichž centrum výskytu leží ve Středomoří.

Determinace tohoto druhu může činit určité potíže,

Obr. 2. *Enochrus ater* – samčí pohlavní ústrojí (aedeagus), šipka ukazuje na koronu. Foto: D. Trávníček.

Fig. 2. Male genitalia (aedeagus) of *Enochrus ater*, the arrow points to the corona. Photo: D. Trávníček.

protože některé formulace v běžně používaných klíčích nejsou úplně jednoznačné (HEBAUER & KLAUSNITZER 1998, JIA & WANG 2010). K určování brouků rodu *Enochrus* ze střední Evropy podle našeho názoru nejlépe poslouží klíč, jenž sestavil LOMPE (2002). Upozorňujeme na několik znaků, které jsou pro determinaci *Enochrus ater* důležité. Druhý článek maxilárních makadel (tedy třetí od konce) je obvykle celý světle nažloutlý nebo jen lehce ztmavělý, nikdy však zčernalý jako u *E. testaceus*. Poslední článek maxilárních makadel je světle žlutý, na rozdíl od *E. fuscipennis*, u něhož je tento článek na konci černý nebo alespoň výrazně ztmavělý. Hlava je světlá, ovšem na čele mezi očima je výrazně tmavá, na rozdíl od *E. bicolor* (Fabricius, 1792). Také štít a krovky bývají značně ztmavělé. Rovněž výrazně ztmavělé jsou i holeně všech párů noh (Obr. 1). Soubor výše uvedených znaků většinou postačuje k determinaci, k naprosté jistotě pak vede preparace a studium samčího pohlavního orgánu (Obr. 2) (viz také LOMPE 2002). U *E. ater* přesahuje penis koronu pouze o dvojnásobek své šířky, zatímco u *E. bicolor* a *E. segmentinotatus* (Kuwert, 1888) penis přechází přes koronu v polovině své délky. Konečně u *E. halophilus* (Bedel, 1878), přesahuje špička penisu koronu pouze o jednu jeho šířku.

PODĚKOVÁNÍ

Autoři děkují Josefu Krošlákovu (Plzeň) a Karlu Réblovi (Nové Strašecí) za laskavé poskytnutí materiálu ke studiu. Za cenné připomínky k rukopisu jsou autoři zavázáni Jánovi Kodadovi (Univerzita Komenského v Bratislavě) a Michalu Strakovi (Masarykova univerzita, Brno).

LITERATURA

- CSABAI Z., SOÓSI N., KÁLMÁNI A., KÁLMÁNI Z., PETRI A., HOLLÓ I. P. & NAGY-LÁSZLÓ Z. 2010: Contribution to the aquatic Coleoptera and Heteroptera fauna of the southern part of the Great Hungarian Plain with first record of *Hydroporus obscurus* Sturm, 1835 in Hungary. *Acta biologica debrecina oecologica hungarica* **21**: 53–66.
- CSABAI Z. & SZÉL G. 1999: Checklist of Spercheidae, Hydrochidae, Helophoridae, Hydrophilidae and Hydraenidae of Hungary (Coleoptera). *Folia Entomologica Hungarica* **60**: 213–230.
- EHRENDORFER F. & HAMANN U. 1965: Vorschläge zu einer floristischen Kartierung von Mitteleuropa. *Berichte der Deutschen Botanischen Gesellschaft* **78**(1): 35–50.
- FIKÁČEK M., ANGUS R. B., GENTILI E., JIA F., MINOSHIMA Y. N., PROKIN A., PRZEWOŹNY M. & RYNDEVICH S. K. 2015: Helophoridae, Hydrochidae, Hydrophilidae. Pp. 27–76. In: LÖBL I. & LÖBL D. (eds) 2015: *Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 2: Hydrophiloidea – Staphylinoidea. Revised and Updated Edition*. Brill, Leiden/Boston, i–xxv + 1702 pp.
- HÁJEK J. 2017: Potápník *Eretes sticticus* (Coleoptera: Dytiscidae) dorazil do České republiky. (The arrival of the diving beetles *Eretes sticticus* (Coleoptera: Dytiscidae) in the Czech Republic). *Klapalekiana* **53**: 279–282.
- HÁJEK J., HENDRICH L., VYHNÁLEK V. & CSABAI Z. 2015: *Eretes* diving beetles (Coleoptera: Dytiscidae) in Central Europe – witnesses of climate change? *Aquatic Insects* **36** (2014): 267–271.
- HEBAUER F. 1994: The Hydrophiloidea of Israel and the Sinai (Coleoptera, Hydrophiloidea). *Zoology in the Middle East* **10**: 73–137.
- HEBAUER F. & KLAUSNITZER B. 1998: *Insecta: Coleoptera: Hydrophilidae (exkl. Helophorus)*. *Süßwasserfauna von Mitteleuropa* **20**, part 7, 8, 9, 10–1. Gustav Fischer, Stuttgart, Jena, Lübeck, Ulm, xii + 134 pp.
- JIA F. & WANG Y. 2010: A revision of the species of *Enochrus* (Coleoptera: Hydrophilidae) from China. *Oriental Insects* **44**: 361–385.
- LOMPE A. 2002: Käfer Europas: Gattung *Enochrus* Thoms. Online: <https://www.coleonet.de/coleo/texte/enochrus.htm> (navštíveno 29.11.2025).
- MILLÁN A., SÁNCHEZ-FERNÁNDEZ D., ABELLÁN P., PICAZO F., CARBONELL J. A., LOBO J. M. & RIBERA I. 2014: *Atlas de los coleópteros acuáticos de España peninsular*. Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente, Madrid, 820 pp.
- RIBERA I., SCHÖDL S. & HERNANDO C. 1997: *Enochrus ater* (Kuwert) and *E. salomonis* (Sahlberg) (Coleoptera: Hydrophilidae), two widespread but overlooked species new to the European fauna. *Hydrobiologia* **354**: 183–188.
- SYCHRA J., BOJKOVÁ J., DEVÁNOVÁ A., PLISKA D., ČERNÁ A. & PFEIFER L. 2022: Vysychavé polní mokřady na jižní Moravě: jedinečné ostrovy života v zemědělské krajině. (Drying field wetlands in South Moravia: unique islands of life in the agricultural landscape). *Živa* **70**: 261–264.
- TRÁVNÍČEK D., EZER E., KONVIČKA O., JÁCHYMEK P. & SYCHRA J. 2025: Vodní brouci (Coleoptera: Dryopidae, Dytiscidae, Gyrinidae, Haliplidae, Helophoridae, Heteroceridae, Hydraenidae, Hydrochidae, Hydrophilidae, Limnichidae, Noteridae, Scirtidae, Spercheidae) Ptačího parku Kosteliska. (Water beetles (Coleoptera: Dryopidae, Dytiscidae, Gyrinidae, Haliplidae, Helophoridae, Heteroceridae, Hydraenidae, Hydrochidae, Hydrophilidae, Limnichidae, Noteridae, Scirtidae, Spercheidae) of the Kosteliska Bird Park). *Acta Carpathica Occidentalis* **16**: 135–161.
- VITÁČEK J. & JANŠTA P. 2016: Biogeografie a šíření kudlanky nábožné v Evropě. (Biogeography and Spread of Praying Mantis in Europe). *Živa* **64**: 84–86.

Obdrženo do redakce: 23.10.2025

Přijato po recenzích: 27.11.2025